

LAIMUTIS TELKSNYS

Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas

RAŠY TINĖ IR SAKY TINĖ LIETUVIŲ KALBA ĮPRASTOJE IR ELEKTRONINĖJE TERPĖSE

ESMINIAI ŽODŽIAI: gimtoji kalba, kalbų lygybė, skaitmeninis amžius, rašymas, šneka.

Straipsnyje aptariama lietuvių kalbos padėtis sparčiai kintančiame, modernėjančiame, daugiau kaip 7 milijardų gyventojų pasaulyje, atkreipiant dėmesį į tai, kad lietuvių kalba yra nekomercinė, o ją vartoja vos keli milijonai žmonių. Pateikiami siūlymai, ką turime padaryti, kad rašytinė ir sakytinė lietuvių kalba užtikrintai, tvirtai gyvuotų ateityje ir popieriniuose dokumentuose, ir elektroninėje terpėje.

Padėtis

Žmonės bendrauja tiesiogiai ar (ir) per internetą šnekėdami įvairiomis kalbomis, vartodami įvairius rašto ženklus: lotyniškus, arabiškus, kirilicą, hieroglifus ir kitų kalbų rašto ženklus. Reikšminga, kad žmonių bendriją papildė sparčiai plintančios išmaniosios mašinos – robotai, automobiliai, išmanieji daiktai, su kuriais dirbdami šnekėsime.

Kalbų lygybės svarbą pabrėžia ir Europos Parlamentas savo naujausiuose 2017 metų tyrimuose (plg. Kalbų lygybė skaitmeniniame amžiuje 2017. 1-116; Language equality in the digital age 2017.1-165). Kyla klausimas: kaip elgtis mums, keliems milijonams lietuvių, kurių kalba nekomercinė, kad neišnyktume daugiau kaip 7 milijardų rašančiųjų bei šnekančiųjų žmonių ir ateinančių išmaniųjų mašinų vandenynė.

Koncepcija

Turime pasiekti, kad popieriniuose dokumentuose ir elektroninėje terpėje rašytinė lietuvių kalba būtų užrašoma lietuviškos abėcėlės rašto ženklais, o sakytinės kalbos garsai būtų pateikiami taisyklingais šnekamosios lietuvių kalbos garsais.

Vizija

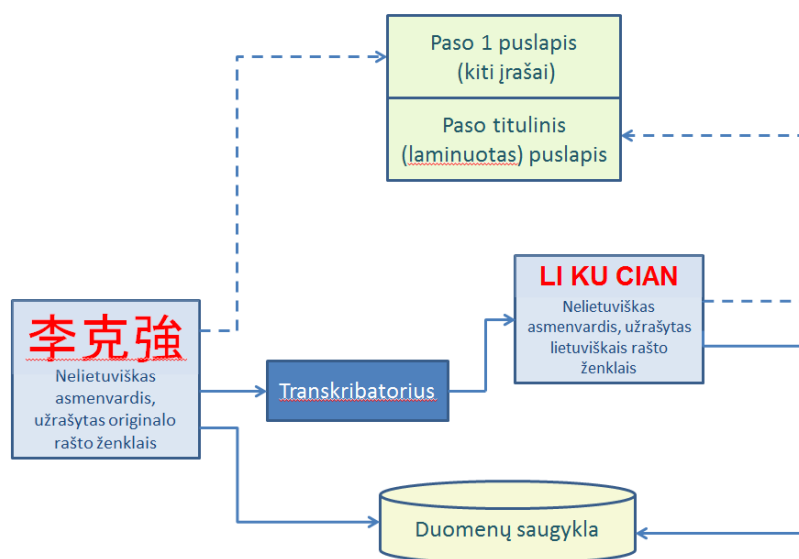
Popieriniuose dokumentuose ir elektroninėje terpėje rašytinė ir sakytinė lietuvių kalba vartojama laikantis lietuvių kalbos rašybos ir tarties taisyklių.

Tikslas

Užtikrinti taisyklingą rašytinės ir sakytinės lietuvių kalbos vartojimą popieriniuose dokumentuose ir elektroninėje terpėje.

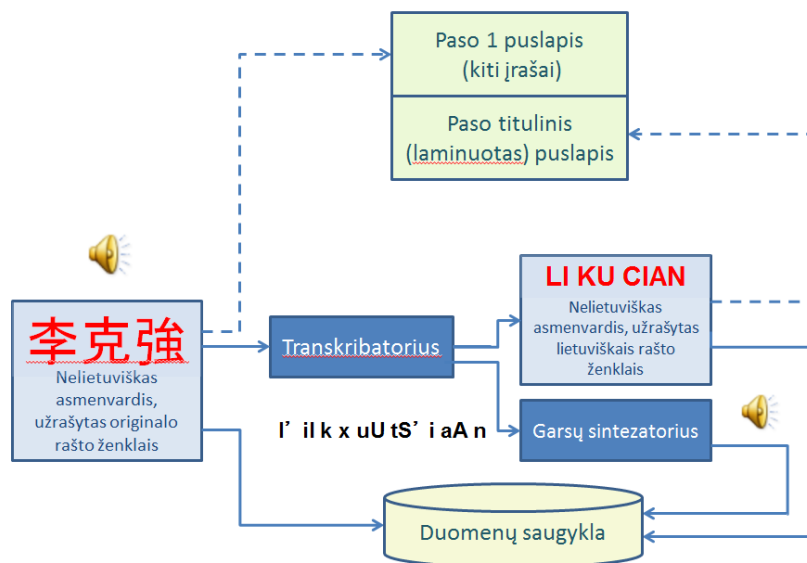
Uždaviniai

1. Sukurti *transkribatorius* nelietuvių rašytinės kalbos ženklams pavaizduoti lietuviškais rašytinės kalbos ženklais, kaip parodyta pirmame paveiksle.

1 PAV. Transkribatorius nelietuvių rašytinės kalbos ženklams pavaizduoti lietuviškais rašytinės kalbos ženklais

2. Sukurti *transkribatorius* nelietuvių sakytinės kalbos garsams pateikti sakytinės lietuvių kalbos ženklais, tinkančiais automatinei lietuvių šnekos žodžių garsų sintezei, kaip parodyta antrame paveiksle.

2 PAV. Transkribatorius nelietuvių sakytinės kalbos garsams pateikti sakytinės lietuvių kalbos ženklais, tinkančiais automatinei lietuvių šnekos žodžių garsų sintezei

3. Užtikrinti, kad elektroninėse Lietuvos duomenų saugyklose nelietuviški asmenvardžiai ir vietovardžiai būtų rašomi lietuviškais ir originalo kalbos rašmenimis.

4. Užtikrinti, kad elektroninėse Lietuvos duomenų saugyklose nelietuviškų asmenvardžių ir vietovardžių tarimas balsu būtų pateikiamas garso įrašais, padarytais tariant lietuvių kalbos garsus, ir garso įrašais originalo kalba.

5. Užtikrinti, kad dialogas su informacinių technologijų priemonėmis (kompiuteriais, telefonais, dėvimąja kompiuterine įranga, išmaniaisiais laikrodžiais, daiktais, robotais) vyktų taisyklinga rašytine ir sakytine lietuvių kalba.

Darbai

Reikia parengti metodus, įrankius – techninę ir programinę įrangą – užtikrinančią taisyklingą rašytinės ir sakytinės lietuvių kalbos vartojimą popieriniuose dokumentuose ir elektroninėje terpėje, derinančią rašytinės ir sakytinės lietuvių ir kitų kalbų vartojimą popieriniuose dokumentuose ir elektroninėje terpėje.

Būtina sukurti transkribatorius – nelietuvių rašytinės kalbos ženklams pavaizduoti lietuviškais rašytinės kalbos ženklais ir nelietuvių sakytinės kalbos garsams pateikti sakytinės lietuvių kalbos ženklais, tinkančiais automatinei lietuvių šnekos žodžių garsų sintezei.

Rezultatas

Atlikus šiuos darbus bus užtikrinta, kad:

- lietuviškai kalbančių žmonių dialogas su informacinių technologijų išmaniosiomis priemonėmis (telefonais, planšetėmis, dėvimąja kompiuterine įranga, išmaniaisiais daiktais, robotais) vyks taisyklinga rašytine ir (arba) sakytine lietuvių kalba;

- elektroninėse Lietuvos duomenų saugyklose nelietuviški asmenvardžiai bus pateikiami lietuviškų rašto ženklų kodais bei originalo rašmenimis, o nelietuviškų asmenvardžių tarimas balsu bus pateikiamas garso įrašais, padarytais tariant lietuvių kalbos garsus, ir garso įrašais originalo kalba.

LITERATŪRA

Kalbų lygybė skaitmeniniame amžiuje. Gimtosios kalbos projektas. Europos Parlamentas. Tyrimas.

IP/G/STOA/FWC/2013–001/Lot4/C2. EPRS | Europos Parlamento tyrimų tarnyba.

Mokslinio perspektyvų tyrimo skyrius (STOA) PE 581.621. 2017 m. kovo mėn. 166 p.

Language equality in the digital age. Towards a Human Language Project. STUDY.

IP/G/STOA/FWC/2013–001/Lot4/C2. EPRS|European Parliamentary Research Service.

Scientific Foresight Unit (STOA) PE 581.621. March 2017. 165 p.

Gauta 2017 11 30

LAIMUTIS TELKSNYS

Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas

Goštauto g. 12, LT-01108, Vilnius

laimutis.telksnys@mii.vu.lt

WRITTEN AND SPOKEN LITHUANIAN LANGUAGE IN PAPER AND ELECTRONIC SPACE

Summary

The situation of the Lithuanian language in a rapidly changing, modern 7 billion people world is discussed. The suggestions are presented on what a few million Lithuanian people need to ensure that Lithuanian written and spoken language will be strong in the digital age.

KEY WORDS: human language, language equality, digital age, writing, speaking.

LAIMUTIS TELKSNYS

Institute of Mathematics and Informatics,

Vilnius University

Goštauto g. 12, LT-01108, Vilnius

laimutis.telksnys@mii.vu.lt